

30 de setembre de 2024

El Finançament Insular

Aquest és un moment crític per al finançament autonòmic balear. Els pares de la nostra Constitució van reconèixer i van garantir, en 1978, “l'autonomia de les nacionalitats i regions” i la solidaritat entre totes elles, establint -en el seu article 138.1- la necessitat d'un equilibri adequat i just, “atenent en particular les circumstàncies del fet insular”. En aquest sentit, i molt recentment -al juny de 2022- el Parlament Europeu va aprovar, per aclaparadora majoria -amb el 92% dels seus vots favorables-, la seva “Resolució sobre les característiques i especificitats de les Illes de la Unió Europea”, que reconeix la insularitat com un desavantatge estructural permanent, que les illes s'enfronten a desafiaments comuns, la qual cosa fa que sigui crucial adoptar solucions flexibles que tinguin en compte aquestes especificitats. Subratlla que el PIB i el nivell de desenvolupament de les illes europees estan per sota de la mitjana de la Unió -i dels països als quals pertanyen- i que, a més, en el cas dels arxipèlags com el nostre, la doble, i a vegades triple, insularitat multiplica aquestes dificultats (la necessitat d'un hospital en una Illa com Formentera, per exemple). Recorda, així mateix, i a cap dels residents se'ns escapa, que la insularitat genera problemes estructurals de dependència del transport marítim i aeri, amb costos addicionals per a la importació i exportació de mercaderies, matèries primeres, especialment energètiques, productes de consum i transport de persones que, sens dubte, tenen impacte sobre els Serveis Públics Fonamentals (Sanitat, Educació, Serveis socials). Emfatitza, finalment, que les economies de les illes estan orientades cap als sectors primari i terciari, i que la hiperespecialització afebleix al teixit econòmic fent-lo més vulnerable a les desaceleracions i les crisis, com ha quedat ben demostrat. Canàries i Balears són les Comunitats que més van sofrir durant la pandèmia i que menys han crescut en termes de PIB per càpita en el que va del Segle XXI.

Malgrat el mandat constitucional, i d'altres evidències, la veritat és que a les Balears ha costat molt “equilibrar” mínimament els mals números del finançament inicial per a ara sacrificar-los per una conjuntura política adversa. No va ser fins a la reforma de 2009 -és a dir, tres dècades més tard- quan es va aconseguir situar-nos en la mitjana nominal, sense ajustar per capacitat real de compra, i equilibrant a les Balears dins de les autonomies finançades pel denominat “règim comú”. De manera que en aquesta nova i previsible mudança cal vetllar per no perdre el que tant ens ha costat aconseguir, amb l'esforç de tots -polítics i societat-, inclosos els d'aquests Cercles d'Economia, així com els d'altres líders de la societat civil balear (una Plataforma de nombroses entitats). Per això, en aquests moments que tant es parla de “finançament Singular”, alertem i demanem al Govern actual, que estigui molt atent als canvis que es puguin produir amb les noves vies de finançament obertes per l'acord que s'albira amb Catalunya, ja que els canvis en favor d'un major finançament sobre la base de la nostra capacitat fiscal, superior fins i tot a la catalana, a l'empara del principi de ordinalidad, no poden perjudicar i haurien de beneficiar a les Illes de manera important.

D'altra banda, si la negociació política no permet canvis en aquesta direcció, i es manté el sistema basat en les necessitats fiscals estimades per l'Estat a partir de la recaptació, volem alertar dels següents aspectes:

1. Dels efectes que pot generar una suposada simplificació amb l'abolició del Fons de Competitivitat, que avui millora i equilibra relativament el finançament balear. Cal no oblidar que precisament el Fons de Competitivitat es va crear per a garantir que aquelles Comunitats els recursos de les quals per "habitant ajustat" siguin inferiors a la mitjana, tenint en compte la capacitat fiscal, vegin incrementats aquests recursos amb la finalitat de reforçar l'equitat i l'eficiència en el finançament de les necessitats dels ciutadans.
2. La necessitat de mantenir una empremta de la insularitat en les variables de repartiment del Fons de garantia dels serveis bàsics, que pot augmentar, però mai arribar a l'anivellament total de tots els serveis, la qual cosa reduiria encara més la responsabilitat fiscal de les Comunitats autònomes.
3. Des del manteniment del règim comú preservar la participació en l'IVA amb els índexs d'imputació actuals, fugint de la proposta denominada de l'IVA col·legial, que pot fer perdre competitivitat a les Illes en benefici d'una recaptació mancomunada i no basada en el consum efectiu.
4. Considerar en la mesura del possible les variables relatives a la pressió que sobre els serveis bàsics imposa la població de fet (població suportada, creixement demogràfic), les conseqüències del model productiu sobre l'habitatge de la població local i dels nouvinguts en l'accés als serveis socials i en la pèrdua de capacitat adquisitiva, incorporant la constatació ben coneguda que un euro no compra el mateix en els diferents llocs de la geografia espanyola.
5. Les anàlisis econòmiques mostren que hi ha una relació significativa entre l'infrafinançament acumulat i el deute autonòmic que s'ha de corregir.

Per tot això, és necessari vetllar per un finançament equilibrat, adequada a les necessitats reals d'un arxipèlag, just i solidari, que permeti la correcció del dèficit fiscal que és també dèficit social per als habitants de les Illes.

Palma, 30 de setembre de 2024

Cercle d'Economia de Menorca i Cercle d'Economia de Mallorca